УДК: 622.276.5:338.1

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ

ДАШЕВСЬКА О. В.
кандидат економічних наук
БАБАЛОВ Т. Р.
аспірант
Дніпропетровськ

Створення конкурентоспроможної та ефективної економіки України в перспективі значною мірою залежатиме від стану базових галузей промисловості, серед яких важливе місце займає нафтогазова промисловість. З огляду на специфіку вітчизняної економіки, а саме: велику кількість крупних і енергоємних виробництв, продукція яких складає основу промисловості країни та її експорту, роль нафтогазової галузі відповідно зростає. Нині паливно-енергетичний комплекс України знаходиться у кризовому стані, який обумовлений недостатнім інвестиційним забезпеченням в масштабах, необхідних для здійснення надійного і економічно прийнятного постачання енергоносіями на внутрішньому ринку.

Для підприємств нафтогазової промисловості обґрунтування ефективності фінансування інвестиційної діяльності набуває особливого значення. Це зумовлено технологічно неминучою безперервністю вкладення коштів, масштабністю інвестиційних проектів, високим рівнем зносу і солідним віком основних виробничих фондів, що використовуються, старінням технологій видобутку та переробки нафти та газу. Вирішити дану проблему у коротко- або середньотерміновій перспективі, з огляду на особливості макросередовища і обмеженість джерел інвестиційного капіталу, вельми складно. Об'єктивно виникає необхідність пошуку інноваційних рішень, які б сприяли конкурентоспроможному розвитку підприємств, перш за все за рахунок мобілізації їх власного потенціалу.

Актуальність проблеми інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності нафтогазових підприємств зумовила значну увагу до неї серед економістів. Важко навіть виділити серед значних економістів таких, які тим чи іншим чином не торкалися проблеми інвестування. Питанню розробки напрямків реформування нафтогазової галузі присвячені роботи таких провідних учених, як В. Ю. Алекперов, О. І. Амоша, Є. Р. Говсієвич, В. Й. Едельман, Л. І. Іршинська, А. І. Кабанов, В. І. Колібаба, В. А. Педос, Б. Г. Санєєв та інші дослідники. У відомих роботах дослідження зазначеного напрямку обмежується в основному відносинами мікрорівня. Запропоновані різні методи, критерії визначення і порівняння ефективності фінансування інвестиційних проектів, включаючи їхні модифікації з урахуванням особливостей нафтогазової промисловості. Разом із тим, складність і багатоаспектність процесів інвестування дозволяють визначити недостатнє вивчення методичних аспектів економічного механізму фінансування діяльності підприємств нафтогазової промисловості на регіональному та державному рівнях, а також на рівні власне підприємств, як складових загальнодержавного економічного простору, що й визначає необхідність і актуальність представленого дослідження.

Метою статті є розвинення теоретичних положень і методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу підприємств нафтогазової галузі.

У межах даної статті ресурсний потенціал підприємства розглядається як одна із конкретних форм прояву розвитку, згідно з яким кожна матеріальна система прагне досягнути найбільшого сумарного потенціалу. Говорячи про ресурсний потенціал підприємства та розуміючи під «потенціалом підприємства» різноманітні його значення можна і необхідно виділити такі особливості:

- ресурсний потенціал підприємства є поняттям достатньо конкретним, оскільки будь-яке управлінське рішення може справити на нього або позитивний, або серйозний негативний вплив;
- елементами ресурсного потенціалу підприємства можуть бути визнані такі види ресурсів, обсяги та структура яких змінюються лише в результаті реалізації відповідних стратегічних рішень;
- загальний рівень ресурсного потенціалу не є арифметичною сумою складових його елементів. Зміна усіх елементів ресурсного потенціалу має бути узгодженою, взаємно збалансованою, що складає основу для формування синергетичного ефекту;
- ресурсний потенціал підприємства не є постійною величиною: як і інші елементи системи, він змінюється у часі та у просторі.

Наведені особливості, притаманні поняттю ресурсного потенціалу, мають враховуватися при формуванні стратегій зростання підприємств нафтогазової галузі України.

Оцінка рівня ресурсного потенціалу вимагає необхідності ідентифікації умов, в яких здійснюється реалізація конкретного виду господарської діяльності підприємства.

Методико-практичний інструментарій оцінки ресурсного потенціалу підприємства повинен ґрунтуватись на:

- відборі ключових факторів ресурсного потенціалу підприємства;
- оцінці перспектив (можливостей) розвитку ключових ресурсів підприємства на основі застосування методу експертних оцінок;

- розрахунку інтегрального показника ресурсів підприємства із використанням економіко-математичних методів.

Автори вважають за необхідне не просто оцінювати ресурсний потенціал підприємств нафтогазової галузі, а аналізувати його за чотирма головними напрямами: фінансовий потенціал, виробничий потенціал, збутовий потенціал, інвестиційний потенціал. Такий розподіл між напрямами дозволяє не тільки оцінити ресурсний потенціал фінансових можливостей підприємства, а й виявити шляхи його підвищення та пріоритетні сфери активного інвестиційного впливу. Для проведення такого аналізу необхідно сформувати систему показників за кожним напрямом та привести їх до однакової шкали вимірювання. У зв'язку з цим ми пропонуємо використовувати коефіцієнти зміни результативності відібраних показників.

На основі аналізу наукової літератури та практичних доробок дослідників даної проблематики [1 – 6] пропонується перелік показників, який представлено на *рис. 1*.

Для об'єктивної оцінки ресурсного потенціалу, а також з метою нівелювання особливостей кожного показника пропонується провести експертну оцінку факторного впливу (ваги) кожного показника у межах кожного окремого напрямку. За кожним напрямом розраховується комплексний показник:

$$K_i = \sum W_{ij} \times \psi, \quad (1)$$

де K_i – комплексний показник i-го напряму потенціалу підприємства; W_{ij} – значення j-го показника i-го напряму; ψ – питома вага j-го показника за експертною оцінкою.

Інтегральний показник ресурсного потенціалу фінансування підприємств розраховується за такою формулою:

$$РП = \sqrt[i]{K_1 \times K_2 \times ... \times K_i}, \quad (2)$$

де $РП$ – інтегральний показник ресурсного потенціалу фінансування підприємств; $K_1 ... K_i$ – комплексний показник потенціалу i-го напряму; i – кількість напрямів.

Апробація комплексного підходу до оцінки ресурсного потенціалу нафтогазових підприємств України була здійснена на 4-х прибуткових заводах даної галузі: ВАТ «Укрнафта», НАК ВАТ «Нафтогаз», ЗАТ «Тисагаз», ДАТ «Чорноморнафтогаз» (*табл. 1*).

Саме визначені підприємства є прибутковими і виправдовують доцільність своєї господарської діяльності.

Проведені розрахунки показують, що НАК «Нафтогаз» має найкращі складові ресурсного потенціалу разом з тим, що два з найкрупніших його дочірніх підприємств – найгірші. Звертає увагу ЗАТ «Тисагаз», яке має всі позитивні результати, що дозволяє йому впевнено виступати на ринку.

Необхідно відмітити найкращий виробничий потенціал ДАТ «Чорноморнафтогаз» – це виступає перевагою підприємства у відносинах з потенційними інвесторами.

За результатами розрахунку інтегральних показників ресурсного потенціалу досліджуваних підприємств НАК «Нафтогаз» та ДАТ «Чорноморнафтогаз» виступають лідерами, тобто найкращими об'єктами для інвестування та інвестиційної діяльності. Водночас, ЗАТ «Тисагаз» опинилось на останньому місці, що пояснюється невеликими розмірами підприємства і неможливістю розраховувати на великий інвестиційний капітал. На даному етапі можна зробити такі висновки по підприємствах:

1. НАК «Нафтогаз» потребує інвестиційних ресурсів у виробничий потенціал, а саме: збільшення частки основних засобів в активах через оновлення та модернізацію виробничих потужностей. Отже, і головним напрямом інвестиційної діяльності підприємства повинен стати виробничий.

2. ВАТ «Укрнафта» потребує фінансових інвестицій для підвищення рівня ліквідності, державних пільг в оподаткуванні, тобто головний напрям інвестиційної активності даного підприємства – стабілізація фінансового стану.

3. ДАТ «Чорноморнафтогаз» завдяки наявному виробничому потенціалу потребує інвестицій для розширення господарської діяльності, підвищення рівня доходів, а отже і оптимізації свого фінансового стану. Головний напрям інвестиційної діяльності – фінансово-господарська діяльність.

4. ЗАТ «Тисагаз» хоча і не може розраховувати на значні інвестиційні вкладання, однак завдяки позитивному значенню майже всіх ключових показників і високому темпу зростання прибутку на інвестований капітал має можливості для активізації інвестиційної діяльності. Крім того, перевагою невеликого підприємства виступає можливість залучати венчурний капітал, що виступає сучасним засобом підвищення інвестиційної активності.

Таблиця 1

Результат розрахунку ресурсного потенціалу фінансування підприємств нафтогазової галузі України на початок 2009 року

Підприємство	Фінансовий потенціал	Виробничий потенціал	Збутовий потенціал	Інвестиційний потенціал	Ресурсний потенціал фінансування
ВАТ «Укрнафта»	–0,189	-0,166	2,205	0,077	2,8
НАК ВАТ «Нафтогаз»	2,1	–0,091	2,433	4,25	3,9
ЗАТ «Тисагаз»	1,417	0,128	0,318	0,355	0,00042
ДАТ «Чорноморнафтогаз»	-0,62	0,245	0,057	-0,074	3,8

* Розраховано автором за запропонованою методикою на основі формул (1), (2).

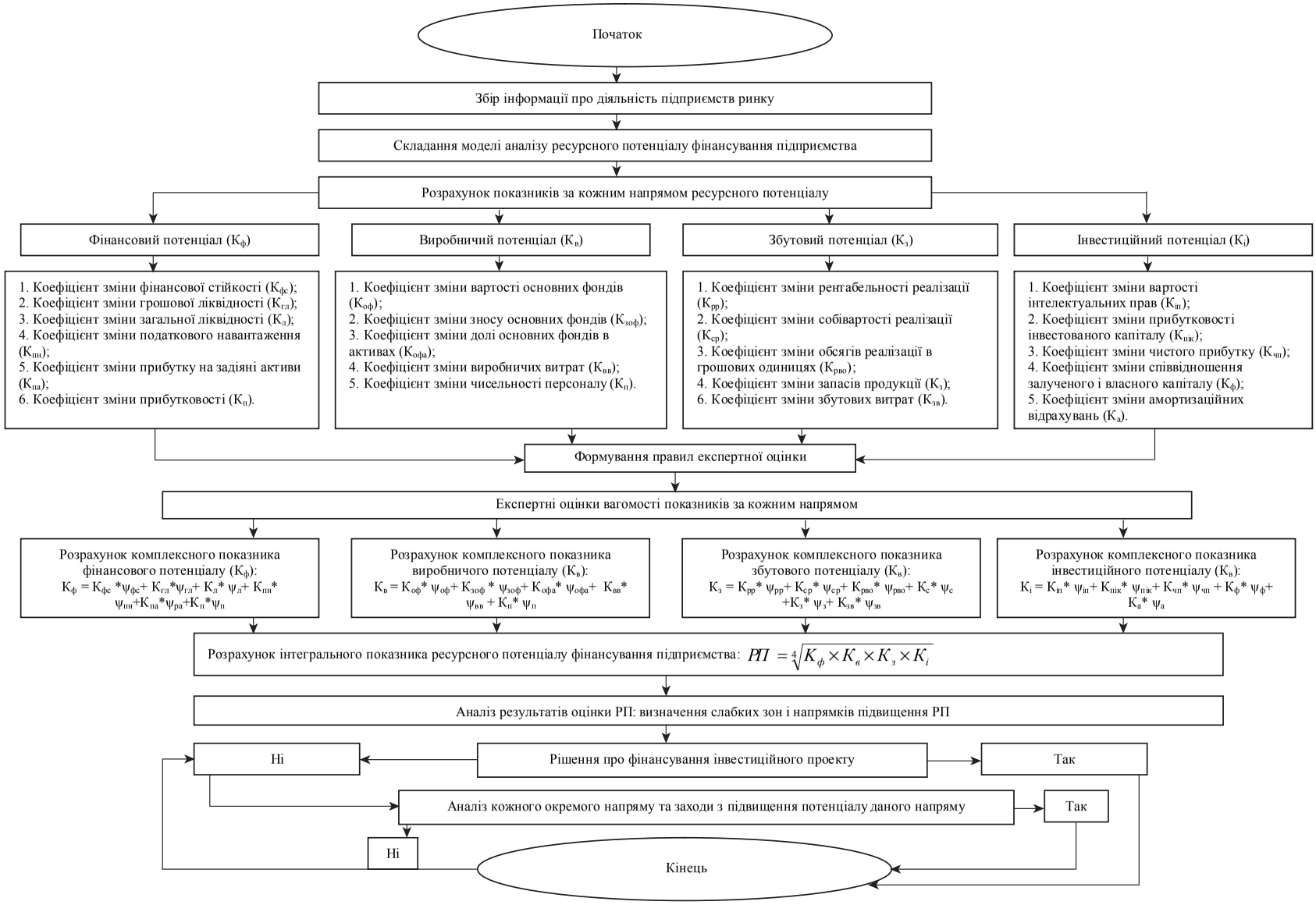

Рис. 1. Показники оцінки ресурсного потенціалу підприємств нафтогазової галузі України

Запропонована вище методика оцінки ресурсного потенціалу підприємств дозволяє виявити і узагальнити першочергові завдання щодо усунення недоліків і підвищення ефективності інвестиційного процесу в нафтогазовій галузі:

- перехід на якісно новий рівень управління інвестиційною діяльністю підприємств з використанням сучасної методології стратегічного планування;
- інтеграційний рух компаній щодо залучення інвестиційних ресурсів на кращих умовах;
- відновлення ресурсної бази підприємств;
- нарощування пошуково-розвідувальних робіт;
- розширення міжнародного кола партнерів;
- розширення інформаційної присутності на вітчизняному та міжнародному ринках;
- підвищення ефективності взаємодії з органами державної влади щодо питань розробки відповідної нормативно-правової бази, інвестиційних програм підтримки галузі, підприємств;
- підвищення професіоналізму кадрового складу підприємств;
- забезпечення та переслідування інтересів підприємств, його акціонерів та працівників.

ВИСНОВКИ

Розробка подальших кроків у розвитку інвестиційної діяльності нафтогазових підприємств України повинна виходити з наявності ресурсного потенціалу підприємств та його особливостей, а саме – елементами ресурсного потенціалу підприємства можуть бути визнані такі види ресурсів, обсяги та структура яких змінюються лише в результаті реалізації відповідних стратегічних рішень. Запропонована система оцінки та аналізу ресурсного потенціалу підприємств нафтогазової галузі України за чотирма головними напрямами: фінансовий потенціал, виробничий потенціал, збутовий потенціал, інвестиційний потенціал дозволяє не тільки оцінити ресурсний потенціал підприємства, а й виявити шляхи його підвищення та пріоритетні сфери активного інвестиційного впливу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : Учебное пособие.– М. : ИНФРА, 2001.– 215 с.

2. Бертонеш М., Найт Р. Управление денежными потоками.– СПб. : Питер, 2004.– 240 с.

3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: В 2 т.– К. : Ника-Центр, 2001.– 430 с.

4. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами.– К. : МП «ИТЕМ лтд», 1996.– 534 с.

5. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Дж. Стоимость компаний: оценка и управление / Пер. с англ.– М. : Олимп-Бизнес, 1999.– 576 с.

6. Ли Ч.Ф., Финнерти Д. И. Финансы корпораций: теория, методы и практика / Пер. с англ.– М. : ИНФРА-М, 2000.– 686 с.

УДК 658.01: [338.45:663/664]

ФОРМИРОВАНИЕ КАТАЛОГА ОПТИМАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ ПРЕДПРИЯТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ МЕТОДОМ «ТОНКОЙ ПОДСТРОЙКИ»

КОКОДЕЙ Т. А.

кандидат экономических наук

Севастополь

В условиях нестабильности и непредсказуемости среды предприятия пищевой промышленности возникает необходимость формализации средовых влияний для построения оптимальной реакции на них предприятия в форме стратегий.

Вопросы формализации влияний среды рассмотрены в широком спектре трудов отечественных и зарубежных учёных, в частности, затрагиваются аспекты экономической и неэкономической цикличности в работах Дж. Китчина [1], К. Жюгляра [2], Н. Д. Кондратьева [3], Г. Д. Снукса [4] и др. В исследованиях Дж. Форрестера [5] и Б. Берри [6] были выдвинуты идеи о вложенности взаимосвязанных экономических циклов различных длин (экономической полицикличности). В свою очередь, Ю. В. Яковец [7] ещё больше расширил концепцию полициклической вариативности среды, идентифицировав вложенные, коррелированные экономические, экологические, демографические, научно-технические, социально-политические циклы различных длин в структуре общей динамики среды. Вышеупомянутая интегрированная концепция является одним из основных первичных допущений данной работы.

Целью данной статьи является разработка метода «тонкой подстройки» видов стратегий предприятия пищевой промышленности к прогнозным значениям паттернов поведения потребителя на рынке продуктов питания, используемого для формирования каталога оптимальных стратегических альтернатив.

В настоящее время незначительная доля исследований посвящена формализации и прогнозированию паттернов поведения потребителя на рынке продуктов питания, а также отсутствует механизм связи данных паттернов с оптимальными стратегиями пищевого предприятия.

С точки зрения концепции полицикличности среды [7] период с 2020 по 2050 гг. является переход-